

Biskup Dr. J. Strossmayer o svom katolicizmu.

U jednom letaku, što ga turiše u siječnju 1924. u svijet starokatolički heretici, čitamo: »Ako hrv. starokatolička crkvena organizacija postoji tek od sada u našem narodu, ona je faktično osnovana već g. 1870. za vrijeme t. zv. vatikanskog sabora, a njezin prvi osnivač i pobornik bio je veliki sin hrvatskog naroda, narodni biskup Josip J. Strossmayer. On se je neizrecivom energijom i divnim govorništvom na tako zvanom vatikanskom saboru opirao proglašenju nepogrješivosti i svemoći rimskog biskupa (pape), i dugo vremena poslije nije htio da u hrvatskom narodu proglasi tu odluku papinu, dok mu bečki car Franjo Josip nije zaprijetio, da će biti svrgnut, a na njegovu biskupsku stolicu da će zasjesti krvni neprijatelj hrvatskog naroda, koji će ovu nauku proglasiti. Veliki je biskup tada za dobro svoga naroda odgodio borbu protiv Rima za bolja vremena, koja su evo, hvala Bogu, danas nadošla! Hrv. starokatolička crkva jest oživotvorenije sna, ideja i želja biskupa Strossmayera, i biskupi Hrv. starokatoličke crkve nastavit će djelo toga neumrloga narodnoga vladike!«

Tako pišu heretici. Koliko je tu tvrdnja, toliko je tu neistina: vidi se, da novi protestanti i mladi pravoslavci hoće da osnivaju i grade svoje djelo i crkvicu svoju, ne na istini, nego poput nekadašnjeg Donata, Arija, Focija i Lutera na — neistini.

Da je ovako, čujmo samoga pokojnog biskupa Strossmayera, neka on udara po prstima nove svoje tobožnje štovatelje. Već unaprijed moramo se ograditi protiv pogrde, kojom starokatolici grde pokojnog Strossmayera, kad vele, da je on u duši bio protiv Rima i za vatikanskog sabora, a pred svijetom govorio je za Rim tako zaneseno, i to samo za to, da ostane na biskupskoj stolici. To je osvada, kleveta i znači, da je u očima hrvatskih starokatolika pokojni Strossmayer lažac i farizej. Tko može kazati biskupu Strossmayeru, da se plašio cara Franje J. I., kome je on javno kazao drugom zgodom: »Moja je savjest čista? Apostate bacaju se eto blatom i na pokojnike, jer se tobože ne mogu braniti. Ti ljudi u svojem blačenju ne ustručavaju se izmisliti nešto, što nitko od živih iz Dakova i one biskupije ne zna. Hoće li ih tko onako kako treba udariti po prstima? ima li tko da im zatvori usta, te ne crne ovako svijetlu pojavu i uspomenu velikog čovjeka?

1. Strossmayer nije nikada govorio protiv pape ili rimokat. Crkve.

Da drugo ne navodimo, buđi dovoljno pismo, koje je pok. biskup napisao svećeniku Žičkaru, onda zastupniku u bečkom parlamentu, i to vlastitom pobudom. Pismo je datirano 3. IX. 1900. i glasi: »Pri-

jatelju! Budite uvjereni, da je sve ono, što pišu njemački listovi, od prve do zadnje riječi grdna izmišljotina i neistina. To se sve radi i razglasuje samo radi toga, da se sveta mati Crkva ljudima omrazi. Ja sam sveudilj ljubio sv. mater Crkvu i sada ju jednako ljubim. Uvijek sam bio uvjeren i još sam danas uvjeren i pripravan to potvrditi sa svojom smrću, da je najuzvišenije djelo ruku i milosti božje: sv. katolička Crkva, u kojoj i po kojoj prima ljudski rod sve obilje božjega spasenja. Uslijed toga ljubio sam iskreno sv. oca Pija IX. i poštivao sam ga kao vidljiva glavara Crkve božje, kao namjesnika Kristova, kao nepogrješivog natpastira Crkve. *Nikada* nijesam govorio ni proti njemu, ni proti rimskoj Crkvi. I još danas, stojeći na rubu groba i svoje neumrlosti, ljubim i poštujem svoju katoličku Crkvu. To je razjašnjenje, to je moja otvorena ispovijed. Rado bih da se *za to sazna po cijelom svijetu*, a osobito među slavenskim narodom, kojemu pripadam i kojega ljubim osobito, kojemu iz svega srca potpunu sreću, slobodu i slavu želim«.

2. *Strossmayer o pravoslavnoj crkvi.*

Starokatolici su mnogo toga uzeli od pravoslavne crkve i faktično su njezina dependenca i ne bi nas iznenadilo, ako se sutra stoje za volju »boljeg procvata vjere i lakše borbe protiv latinaša«.

A kako pok. Strossmayer sudji o istočnoj crkvi? O tome on otvoreno piše u poslanici svojoj g. 1882. ovako: »I crkva pravoslavna od vremena razdvoja pak ča do dana današnjega pred nami kao otvorena knjiga leži. Pak što nam ona kaže? Crkva se istočna nakon raskola osvrnuta počela oko stožera novoga, koji je još za dobe sabora nicejskoga prosta eparhija bizantinska bio. Njega su poznija vremena i svjetski obziri stvorili i sa državnim institucijama i odnošajima tako zapleli, da se je u njih nekim načinom posve izgubio. Preživio je on doduše propast istočnoga carstva, ali u takvom stanju, da se ozbiljan čovjek uvjerenju nikako oteti ne može: da se na njem već od vijekova božja osveta za to vrši, što je nešivenu — kao što Pismo govori — haljinu Isusovu razdro i jedinstvo crkveno svojoj pohoti žrtvovao. On u položaju svom sažaljenje svega svijeta pobuđuje«. I opet nadodaje: »Crkva je istočna razvrгла jedinstvo s katoličkom, ali kojom ogromnom cijenom? Cijenom propasti slobode i neodvisnosti svoje«.

3. *Strossmayeru zabacuju »narodnu crkvu« (dakle i starokat.).*

Što veli biskup Strossmayer o »hrvatskoj starokatoličkoj crkvi« i o pravoslavlju kao »narodnoj crkvi«?

»Vrlo dobro dokučujem, da je pravoslavnoj crkvi srpskoj i bugarskoj na balkanskom poluotoku najpreča briga biti morala razvrgnuti ono jedinstvo, koje je Srbima i Bugarima izvorom i povodom neizmjenjnih muka i patnja bilo. Bolje je stoput bilo svojim vlastitim narodnim životom kako tako živjeti, nego u općenju sa crkvom grčkom jezik i narodnost svoju i sve svoje svetinje gubiti i crkvi

i narodu svomu grob kopati. Meni je neizmjereno drago, da je to oslobođenje Srbima i Bugarima, dapače i Rumunjima za rukom pošlo. Ali pitam ja: je li to normalno stanje crkve? Ako je tako, onda valja brisati iz vjerovanja apostolskoga i niceno-carigradskoga ono, što svaki dan skupa sa pukom našim molimo: *vjerujem u jednu jedinu svetu katoličku i apostolsku Crkvu.*

I taj nauk o narodnoj crkvi nije nauk istočne crkve, nego protestantske, koja uči: »*ecius regio, illius religio.* Čija zemlja, onoga i vjera«. Svatko vidi, da je crkva istočna zaisto do toga stanja dospjela, i da među njima nema nikakvog živog općenja i nikakve prave međusobnosti; ali to ne bi nipošto povodom biti imalo, da se protestantičkim naukom brani ono, što se nipošto obraniti ne može; pače to bi upravo povodom biti imalo, da se ozbiljno misli, kako bi se stara sveza među istokom i zapadom i opet povratila; i kako bi se ono u crkvi pravoslavnoj, što sada većom stranom u mrtvilo i nehajstvu leži, općenitim životom i opet oplodilo i na novi život probudilo. Crkva katolička već samim imenom i nazivom svojim odbija od sebe nauk o narodnoj samo crkvi; jer Crkva katolička drži i vjeruje, da je Isus poglavito za to za vas svijet na drvu križa umro, da poglavito za to svuda po svijetu sa cjelovitim svetim bićem svojim među nama pod prilikom kruha i vina živi i ostaje, da vas svijet u jedincatu svetu obitelji, da sve pojedine narodne crkve u jednu svetu Crkvu pretvori, tako: da pojedine crkve osim svoga vlastitoga života i općenitim životom žive, i jedna drugu potpomaže i podupire. To svakome na pamet meće biblička slika o vojsci dobro uređenoj, koju nitko svladati ne može. To je jedini zalog one slobode i neodvisnosti, koju je Isus cijenom svete krvi svoje Crkvi svojoj priskrbio i kano vječitu baštinu izručio. Tko drugačije shvaća Crkvu božju na zemlji, taj joj prekida nit, koja ju sa Isusom Kristom i sa svim ostalima crkvama ovoga svijeta spaja; taj, koliko je do njega, briše iz apostolskoga vjerovanja članak o *općenju svetih*, po kome neumrla baština svetoga križa i osnovanih na njoj prava i zasluga biva općenitim blagom svih kršćanskih naroda, koji u crkvenom jedinstvu žive. U ovom je upravo jezgra one žive međusobnosti, koja sve crkve na ovom svijetu u jednu Crkvu pretvara i sakramentalnim imenom katoličke Crkve na svetom apostolskom vjerovanju označuje« (Poslanica 1882).

4. *Strossmayer veli: Bez pape nema Crkve Kristove.*

Nj istočna crkva ni protestantske konfesije nemaju na čelu pape, kako je to bilo od apostolske dobe do danas u katoličkoj Crkvi. Tako reče pok. Strossmayer. Na to mu odgovoriše istočne vladike u Zadru i Kotoru g. 1881., da je *Krist njima glava*. Što im piše Strossmayer? U istoj poslanici g. 1882. kaže: »Jedan i drugi vladika tvrdi, da pravoslavna crkva uči i drži, da crkva na ovom svijetu nema druge glave, nego samo nevidive Isusa Krista; čim ništa drugo nije rečeno nego ono, što su protestanti šesnaestim stoljećem izumili i rekli, kad

su ih katolici sa Tertulijanom u divnoj njegovoj knjizi o preskripciji upitali: Iznesite na vidjelo izvore vaših crkava; dokažite nam, da je crkva vaša počela Isusom samim ili onima, koji apoštolsko svoje zvanje i poslanje neprekidnim načinom izvadaju od Isusa Krista i pravih apostola; Crkva božja ne smije drugi datum svoga postanka poznavati od onoga, koji se je krvlju Sina božjega na gori Kalvarije pisao; crkva, koja postanak svoj počima, kao što Tertulijan veli, sa Marcionom, Ebionom, Valentinianom; ili kao što su katolici u šesnaestom stoljeću rekli: Lutherom, Calvinom, Zwingliem i t. d., ne može biti prava Crkva Božja. Slične crkve osuđuju već sama imena, kojima se diče, i časovi vremena, u kojima su nastale.

Nauk dakle o nevidljivoj Crkvi i nevidivoj glavi Crkve izum je tek šesnaestog vijeka. Crkva božja za prvih svojih stoljeća o njem ništa ne zna. O njem pravoslavna crkva ni u devetom ni jedanaestom stoljeću, niti u svim svojim kasnijim raspravama s katoličkom Crkvom, nikada ni sloveca izustila nije. Taj nauk je dakle u ustima pravoslavne crkve očevidno samo zajam posuđen iz protestantskih knjiga. Evo, kojim su pravcem naši pravoslavni vladike pošli, da se izvuku iz škripca, u koji ih pitanje o jedinstvu crkvi poslije razdvoja stavlja. Istina je pak u tom pogledu sveta; da svaka crkva, koja vjeruje i uči, da je Isus Krist pravi i živi Bog i čovjek zajedno; ona vjeruje i uči ujedno, da je on isti otajstvena glava crkve, u kojoj sve što se radi, sve što se djeluje, sve što se postizava, radi se, djeluje se, sve se postizava jedino u ime njegovo. Poleg svega ovoga Crkva božja na zemlji mora biti u svim svojim svojstvima vidiva Crkva, noseći upravo u toj svojoj vidivosti nedvojbeni znak božanskoga vrela svoga. To nam narav stvari nepobitno dokazuje, jer Crkva je vanjski zavod božji, koji sveto djelo spasa i otkupljenja ljudskoga vidivim načinom na ovoj zemlji nastavlja; to dokazuje svako slovo svetoga Pisma, u kome Isus i apostoli o Crkvi govore.

Crkva katolička dakle odlučno odbija od sebe nauk o nevidivosti Crkve, koju kano puku maštu i opsienu svatko sebi prisvojiti i pribrojiti može, kao što to uistinu i biva; jer po tom bila bi ne samo crkva pravoslavna, nego i crkva protestantska u Engleskoj i Njemačkoj, crkva kalvinska i metodistička prava crkva, jer i one sebi Isusa kano jedinu nevidivu glavu prisvajaju. Po tome bi dakle pravoslavna crkva s protestantskom crkvom u jedno te isto jedinstvo spadala. Je li to crkvi pravoslavnoj pravo? — Žalosno bi to jedinstvo bilo upravo tako, kao i ono, kojim se protestanti diče, kad vele: da svakome pojedincu osobiti neki duh pomaže, da sveto Pismo pravo tumači; a kad tamo, a to je tumačenje među protestantima u svakom skoro selu posve drugo i različito, a često i često puta posve protuslovno«.

5. Strossmayer vjeruje kao i mi papinu nepogriješivost.

Svi mi u rimo-katoličkoj Crkvi vjerujemo, kako se vazda vjerovalo u Crkvi, da je papa nepogriješiv ili (kako hoće pok. Strossmayer) nezabludiv u stvarima vjere i čudoređa t. j. kad uči cijeli katolički svijet što se mora vjerovati i kako kršćanski živjeti. U ovo je vjerovao i pok. Strossmayer. Čujmo njegove riječi.

On govori o papi i nadodaje: Evo najpređega i upravo nepogriješivoga izvora čiste i neoskvrnjene vjere i prave Crkve. Bez ove vrhovne moći, kojoj se svatko pokoriti ima, nikad se ne bi mogle mirno u Crkvi Božjoj dovršiti razmirice ni one, koje se na stegu crkvenu, ni one, koje se na nauk kršćanski odnašaju. U prvom obziru dosta je pomisliti na starodavnu raspravu o blagdanu uskrsnom, koja se velikom žestinom među azijskom i rimskom crkvom vodila, o kojoj Eusebij u povjesti svojoj u glavi 5. govori: Da se nije vjerovalo i priznavalo tada, da po ustima pape Viktora Crkva sama govori, lako bi se već drugim stoljećem crkve Asije od Rima bile razdvojile. U drugom obziru dosta je pomisliti na razmiricu među sv. Ciprijanom i sv. Stjepanom papom o valjanosti krštenja kod inovjertnika. Da nije bilo vjerovano i priznavano, da se nitko u Crkvi Božjoj oprijeti ne smije odluci sv. Stjepana, koja glasi: »Neka se ništa novo ne uvada, nego što je predano«, da se naime obraćenikom jedino ruke polažu na otpuštenje grijeha (nihil innovetur nisi quod traditum est, ut neque conversis solimmodo manus imponatur in poenitentiam), lako bi i sam Ciprijan bio otpao od jedinstva crkvenoga, koje je tolikom žestinom branio, da mu se čak pričinjalo, da i krštenje bezvan njega ništa ne vrijedi.

I sedamnaesti vijek takovu je raspru doživio med Bossuetom i Fenelonom, koju je Inocent XI. dovršio. To samo zato spominjem, da veleumnoga i velezaskušnog biskupa Fenelona proslavim, što se je znao u svoje vrijeme vrhovnoj svojoj oblasti kao nevino dijete pokoriti. U toj vrhovnoj moći crkvenoj svakomu je i najmanjemu u Crkvi jedino i sigurno utočište proti svakoj nepravdi otvoreno.

Kada se o nepogriješivosti piše, valja se okaniti svoje mašte i svojih predsuda i pomisliti, da je nešto slično svagdje u dobro uređenom društvu. Cicero hvaleći i u zvijezde kugući u djelu svome »De republica« ne republiku svojih dana (o kojoj veli: rem publicam nomine tenemus, vitis autem nostris iam pridem perdidimus — po imenu imamo republiku, ali smo je svojom zloćom već davno izgubili), nego staru republiku, u kojoj su ljudi velikih načela i čvrstoga nepomičnoga značaja nada sve štovani i hvaljeni bili, veli i uči: da su konsuli u nekim slučajevima apsolutnu moć, dašto po ustavnim zakonima i u stanovitim zgodama, na opću korist i na spas općenite stvari vršili. Tko misli da se nepogriješivošću u Crkvi Božjoj i u vrhovnoj crkvenoj oblasti samovolja u svetu vjeru umaša, ne razumije stvari, jerbo bi tim umovanjem do toga dospio, da je i Isus slo-

bodu satrô, kad je Židovima rekao: »Stari su rekli, ljubi prijatelja svoga i mrzi na neprijatelja; ja vam pako velim: ljubite neprijatelja svoje«, jer se tim jedinim razlučujete od poganstva. — U Crkvi je toliko slobode, koliko je nužno, da se iz neiscrpivoga očitovanja Božjega za svako vrijeme i za svaku nuždu čovječanstvu prikladno i staro i novo blago izvadi; a toliko se oholost našeg uma ograničuje; da samu baštinu Božju ne izopačimo i ne rastepemo. Narav vidiva isto je tako nepromienljiva, kao što je i riječ Božja; pak ipak nitko današnjoj naravoslovnoj znanosti ne će odreći slobode za to, što ni jote u naravi promijeniti ne može, nego što joj se sva zadaća svršava tim: da u tajne Božje čim dublje prodre i da se posluži njezinim zakonitima na opću korist čovječanstva« (Poslanica 1882).

U poslanici g. 1881. piše biskup: »Veli se, da je poslije proglašenepogriješivosti papine sve u Crkvi izručeno samovolji«. To je smiješno, i nastavlja: Nedvojbeno je, da se naukom o nezabludivosti papinoj ništa novo u Crkvi nije uvelo. Crkva je Božja kao i sam vječiti njezin Zaručnik nepromienljiva, ostaje uvijek jedna te ista. »Nezabludivost Crkve i nezabludivost pape jedna je ter ista stvar, niti je ikome na svijetu dano razdvojiti u Crkvi Božjoj tijelo od glave, niti glavu od tijela. Kad sveta Crkva proglašuje i tumači nauk sveti, čini to uvijek po ustima glave; kad glava to isto čini, crpi vječitu istinu iz istih svetih i nepromienljivih izvora, crpi ju istim duhom opojena kao i Crkva sama. Kad sv. Otac papa u rjetkim slučajevima sam kao glava Crkve i vrhovni učitelj kršćanskih naroda proglašuje koji nauk kršćanski člankom vjere; mi katolici držimo i vjerujemo, da je to nedvojbeno istina Bogom objavljena, poglavito zato, jer smo uvjereni, da po ustima njegovim sam Petar govori, komu je Isus, kada ga je sinom Božjim proglasio, rekao: Nije ti tu istinu otkrila krv i put, nego Otac moj, koji je u nebu. Sam, velim, sv. Petar, koga je Isus vječitim i neporušivim temeljem Crkve svoje postavio; komu je ključeve nebeske i pastvu ovaca i jaganjca povjerio. Ali ikogod pobliže poznaje ustav Crkve Božje, taj će priznati, da su izvori svete istine u Crkvi tako jasni, da se u ukupnoj svijesti Crkve Duh Sveti vazda tako živim i neodoljivim načinom očituje, da nije ni pod samim čovječanskim vidom moguće, da vrhovni učitelj zabludi, kada iz tih izvora i svijesti Crkve crpi istinu kršćansku, tumači i razvija. Krivo je dakle tvrditi, da se je člankom vjere o papinoj nezabludivosti u Crkvu uvukla neka vrst samovolje, jer gdje Isus sam prebiva i gdje Duh sveti sa svim ravna, tuj o kakvoj samovolji ne može biti govora. Pod takvom tvrdnjom često se sakriva najveća samovolja, koja navlačuje bez ikakvog razloga na slobodu Crkve. Danas nemaju se narodi ni države ništa bojati od svete majke Crkve, nego mnogo više od vlastite razvratnosti i one svemogućnosti, koja se u sve i svašto miješa.

6. *Strossmayer je govorio na vatikanskom saboru protiv papine nepogrješivosti, ali se pohvalno i pokorio.*

Biskup se Strossmayer na vatikanskom saboru priključio opozicijalnoj manjini, kojoj su bili na čelu biskupi Rauscher, Schwarzenberg, Hefele i Dupanloup. On se bojao kao i oni, da će proglašenje papine nepogrješivosti biti na uštrb biskupske vlasti i nova zapreka uniji. Zato je on s 19 drugih biskupa 12. II. 1869. molio papu, da bi se izmijenio saborski poslovnik; on je opet s 26 biskupa zamolo papu glede jedne tačke poslovnika. Strossmayer je na prvom svom saborskom govoru 30. XII. 1869. tražio, neka se saborski dekreti ne izriču »Pius Episcopus, servus servorum Dei, sacro approbante concilio«, nego neka se tu izrazi da su i biskupi suci u vjeri. Na to mu je odgovorio predsjednik, da prvi izraz upotrebljava papa, kada sam predsjedja saboru. Ovu je svoju želju biskup opetovao na općoj saborskoj skupštini 22. III. 1870. Biskup je govorio po drugi put na općoj skupštini 24. I. 1870. Tu je on iznio pitanje pape Honorija. Drugi su biskupi pobili. Međutim je do 500 biskupa zatražilo, neka bi se definirala papina nepogrješivost. Uz Strossmayera su bili u opoziciji biskupi Smičiklas, Legat (Trst), Dobrila (Pulj). Drugi su hrvatski biskupi bili za proglašenje. 13. V. započela je raspra o nepogrješivosti. Strossmayer je govorio o predmetu 2. VI. i tu ističe opet pitanje pape Honorija i sv. Ciprijana. Važno je, da je biskup vada naglašivao potrebu usmene predaje. Sve su biskupove prigovore već prije oprovrgli drugi govornici. Sljedećeg su dana i biskupi zatražili, neka se prede na specijalnu debatu. Biskup se Strossmayer odrekao riječi kao i drugi 61 biskup, pa je tako završena raspra o papinoj nepogrješivosti 5. srpnja 1870. Još se moralo obaviti svečano glasovanje. U predvečerje je većina opozicije zaključila, da ne će glasovati i to javiše papi i odoše kući. Med ovima su bili uz Strossmayera Dobrila i Smičiklas. 18. je srpnja 1870. obavljeno glasovanje: 533 glasa padoše za i samo dva proti.

Svi su biskupi opozicije vjerovali, da je sabor opći u zajednici s papom nepogrješiv, pa su stoga prije odlaska iz Rima dali ovu izjavu: »Mi se bez odvlake vraćamo svome stadu i preporučujemo Crkvu božju i Svetost Vašu, kojoj nepromjenjeno vjernost i posluš ubrićemo, od sveg srca milosti i zaštiti Našega Gospodina Isukrsta. — Rim, 17. srpnja 1870.«

Kad se Strossmayer povratio kući, čekao je do početka 1873. Te je godine u diocesanskom glasilu »Glasniku biskupije dakovačke« u br. I. i II. objelodanio i svoju pokornost vat. saboru i odluke ovog sabora:

Koji je ipak uzrok, da se koješta u javnosti raznosilo o njemu; nekoje su đapače njemačke novine trubile, da je otpao ili da će brzo otpasti od katoličke Crkve?

Dva su tu razloga: jedan je, što je otezao, da objelodani dekrete vat. sabora; a drugi je, što su starokatolici zlorabili njegovu prijateljstvo. Da se osvrnemo na ovo zadnje.

U Rimu je bio na saboru prof. Friedrich, kao tobože teolog kardinala Hohenlohe-a. On je bio svećenik iz Münchena i pristaša Döllingerov, pa je njemu slao u München iz Rima dopise o saboru; to je Döllinger objelodanio kao »Rimska pisma«. Tu je sve bilo iskrivljeno. Tu su izišli i Strossmayerovi govori u preinačenom obliku. Kod tih je pisama sudjelovao i Lord Acton. Döllinger, Friedrich, Schulte i Lord Acton nastojali su, da Strossmayera izlože, i tako za se predobiju. Biskup je bio dobra srca želeći svakome dobro, pa nije ni mislio iz početka, za čim idu Döllinger i drugovi¹⁾. Kasnije je uvidio, pa ipak nije s njima prekinuo, nadajući se da će ih predobiti za Crkvu. Kad se uvjerio, da to nije moguće, sasma je s njima prekinuo. Povjesničar Granderath u »Geschichte des vatikanischen Konzils« u III. djelu (str. 189.) donio je Strossmayerove govore na temelju stenografskih zapisnika, odatle se vidi, kako su »Rimska pisma« tendenciozno iskrivila te govore.

Malo iza vatik. sabora izide u Italiji brošura s naslovom »Papa i evanđelja. Govor, što ga je rekao Mgr. Strossmayer na vatik. saboru«. Dostora se javiše i u Njemačkoj i u Americi slični letaci, pa je biskup dao izjavu u »Volkszeitung« i »Osservatore Romano« 20. XII. godine 1871. Unatoč ovoj izjavi poče kolati i po našim krajevima brošura: »Govori biskupa Strossmayera na vatikan. saboru«. Liberalno novinstvo poče da Strossmayera uzvisuje i tako potiče na otpad. 18. 3. 1872. upravi biskup u Rim saborskom tajniku biskupu Fessleru izjavu, u kojoj veli: »Vi znate kaošto i svi drugi koji su bili u saboru, da ja nijesam nikada držao takovog govora, kakav mi se podmeće. Moja su načela skroz protivna onim, što ih razvija spomenuti govor. Ja sam si svijestan, da nijesam nikada ništa rekao, što bi ikako moglo oslabiti ugled sv. Stolice, ili što bi moglo ikako škoditi jedinstvu sv. Crkve. Prečasni gospodine, uoblaštujem Vas, da se poslužite ovim piscima, kako god hoćete«. Uza sve to se ipak i dalje širila ti tobožnji Strossmayerovi govori. Dapače ih je jedna knjižara u Osijeku objelodanila i u njemačkom jeziku. To je sve bila manevra

¹⁾ Da je tako, vidi se iz ove činjenice: 23. IX. 1870. organizovali se nezadovoljnici i pozvali biskupe, koji su bili u opoziciji na vatik. saboru, neka ih pomognu. Strossmayer im odgovori ljubezno. Schulte je to pismo objelodanio. No i u tom se pismu na koncu ovako biskup izražuje: »Kad bi mi se još jednom pružila zgoda sudjelovati u kome pokretu za crkvenu reformu, tako bi je izveo, da ne prokinem vez crkvenog jedinstva«. (Dr. J. Oberški, Hrvati prema nepogriješivosti papinoj prigodom vatik. sabora, str. 55). Tim biskup očevidno indirekte upućuje starokatolike na pravi put. No oni za to ne haj, nego zlorabe njegovu susretljivost.

starokatolika i drugih nezadovoljnika, da biskupa izlože. No ipak se sve rasplinulo kao u magli, kad je biskup Strossmayer dao i formalnu izjavu početkom god. 1873. kojom potpuno prihvaća sve zaključke vatikanskog sabora.

Neka nas ne iznenadi ovaj Strossmayerov postupak. I on je čovjek, pa je mogao zalutati ili misliti da ima pravo. No pri tome ne postupa on poput starokatolika, da svoje privatno mnijenje pretpostavlja uvjerenju cijele Crkve ili crkvenog sabora. Prije definicije moglo se zastupati i protivno mnijenje nego li to definicija propisuje, jer nije pojedini biskup nepogrješiv, nego samo u zajednici s papom. On se uzorno dakle i pokorio zaključku sabora. On je znao i javno je prije vatik. sabora, u njemu i poslije njega otvoreno zastupao, da su saborski zaključci nepogrješivi, ako ih papa potvrdi. Isto je tako javno ispovijedao prije i poslije vatik. sabora, a i u njemu, da je papa glava nepogrješive Crkve. On se je potpuno vladao kao pravi katolik, pa nitko nema prava da drukčije misli o njegovu uvjerenju, posebno sada, kada je mrtav i ne može da se brani.

Čudnovata je jedna okolnost: Najviše su ga za života zlorabili i iskrivljivali loši svećenici iz krugova starokatoličke sekte. Eto sada hoće, da mu i hrvatski apostate podmetnu, da je on tobože radio u njihovu pravcu, i čak da je on otac njihove nove hereze. I za njih on je nešto napisao, kao da je znao da će ovakovi i iza njegove smrti zlorabiti njegovo ime i strpljivost dobroćudnog hrvatskog naroda.

8. *Strossmayer proti starokatoličkim svećenicima.*

Pokojni je biskup ovo napisao, taman u album starokatoličkih svećenika: »Ništa hudobniku paklenomu i odmetniku svećeničkomu zavidnije i mrže nije, nego jedinstvo Crkve, koje toliko biću Božjemu i svetomu otajstvu otkupljenja našega odgovara. Jedinstvo svete Crkve Božje trn je upravo u oku davołu paklenomu i pristašama njegovim, osobito pak svećeničkim odmetnicima. Odmetnici i razvratnici svećenički opiru se svetomu jedinstvu živomu i vječitomu njegovomu izvoru Božjemu njegovomu zalogu i sredotočju svetomu Ocu Papi, kruni i snagi svetoga apoštolskoga reda na ovom svijetu.

Ništa nije na ovom svijetu divnije, svetije, korisnije i slavnije nego što je svećenik, kad je pravi svećenik, čist, neporočan, svet, učen, riječit, revan. Takvi svećenik stoputa bi prije svaku muku ovoga svijeta i svaku i najružniju smrt podnio, nego da nešivenu haljinu Isusa Krista razdere i jedinstvo sveto ozledi i posluš svomu starješinstvu i tada uskrati, kad se tomu može bit put i krv opire. Žalibože ima svećenika, koji na to sve zaboravljaju i po oholosti, nečistoći, razuzdanosti svojoj u sliku se i priliku hudobnika pretvaraju, ter sveto tijelo Isusovo na novo muče, rascjepaju i razdiru i stadu Gospodnjemu pošast, otrov, smrt i propast postaju.

Ah, svećeniče Božji! Znaj i pamti, nema na ovom svijetu za svećenika većega grijeha, nego kad nešivenu haljinu Isusa Krista dereš i ocu svomu i vrhovnom pastiru svomu posluš i strahopoštovanje, koje si pri sv. redu obrekao, ludo uskratit. I mi svećenici ljudi smo; kadšto i mi zalutamo, posrnemo i spriječimo, ali dok se od svete majke Crkve i od vrhovnoga pastira svoga, koji Isusa Krista samoga predstavlja, ne otcijepimo, dokle se u nam mora štovati ona sveta i vrhunaravna moć svetoga reda, koje se nigda odreći ne možemo, i koju ili kao zalog slave i spasa našega ili pak kao zalog našega ukora, naše sramote i naše propasti, ne samo do smrti, nego i do vijek vijeka nosimo: mi svećenici dok nismo od Crkve, od svoga vrhovnoga pastira i živoga tijela Isusova otcijepljeni, dotle — kakvi smo, takvi smo — u svetom općenju Božjem živimo; dotle i sveta žrtva oltara naših i molitve braće svećenika i muke slavnih mučenika i uzdasi svih pravednika i na nas spadaju, te nam povratak u čisti i sveti svećenički život otvaraju. Istom kada jedinstvo svete majke Crkve oskvrnemo i otajstvenom tijelu Isusovu leđa okrenemo, kad Ocu i vrhovnom pastiru svomu onaj posluš i ono strahopoštovanje uskratimo, na koje smo se svečano pri sve. redu obvezali, *tada smo izgubljeni i svakoga prezira i svakoga prokletstva i Božjega i ljudskoga vrijedni postali.*

Iz svega srca ponavljam: da dobro svećenstvo i dobri puk moj tim revnije i tim postojanije uz svetu majku Crkvu i uz svetoga oca Papu pristaje, čim više na Crkvu i na svetoga oca Papu razvratnici i nevjernici navaljuju.

Badava se okaljani i bezobrazni ljudi na Isusa i svetu Crkvu blatom i gnjusom iz pokvarenoga srca svoga crpenim nabačaju. Isus ostaje na vijek vijeka put, istina i život, otkupljenje i spas svijeta, a Crkva ostaje uvijek živo tijelo Isusovo i vječita zaručnica Duha Svetoga, po kojoj jedino svih darova svetoga Križa i svete smrti Isusove dionici postajemo. Sveti Otac ostaje uvijek namjesnik Isusov, nasljednik sv. Petra, glava i ugaonj kamen Crkve Božje; vrhovni pastir stada cijeloga kršćanstva, uzor i zalog vječiti onoga jedinstva u vjeri, ljubavi i uzajamnoj slozi naroda; za kojom svaka poštena duša na ovome svijetu teži.

Svaka liaga i sramota na Isusa, Crkvu i svetu stolicu bačena, na obraz i lice svojih ludobnih početnika pada, da im i na čelu otkrije onu rak-ranu, koju na duši svojoj nose.

Što se pak tiče dobrog naroda našega, on je očevitno narod Bogom blagoslovljen, na više opredjeljenje pozvan; samo se hoće, da vjeri i predaji otaca svojih vjera u uvijek ostane, svagda one od sebe odbija, koji mu se često puta približuju pod obličjem dobrih pastira, dok su po duši i namjeri svojoj vuci.

Ljubimo Isusa Krista, ali ljubeći Isusa Krista ljubimo istom ljubavlju i svetu Crkvu njegovu. Tko god ljubi Isusa Krista, taj istom

Učavljaju ljubiti i slušati ima Crkvu Božju.

Ljubimo cijelom dušom i tijelom, privrženi i poslušni budimo svetoj rimskoj stolici i svetomu Ocu Papi; jer ako je, kao što jest, sveta i neoporeciva istina, da bez Crkve Božje nema Isusa, nema vjere, nema darova i plodova Božjih svetoga otkupljenja njegova; onda je isto tako sveta i neoporeciva istina, da bez svete rimske apoštolske Stolice i bez svetoga Oca Pape, nema i ne može biti prave Crkve Božje«. (Poslanica 29. rujna 1889, br. 952. Glasnik bos. srij. biskupije 1889, br. 18.).

Da završimo. Pokojni je biskup Strossmayer god 1877. poveo hrvatsko hodočašće u Rim pred Pija IX., pa je tom zgodom 31. V. držao u crkvi sv. Jeronima krasnu propovijed. U njoj je rekao: »Braćo i prijatelji! Sv. Jeronim bijaše Dalmatinac, naše gore list. Mi se punim pravom njim kano našim zemljakom ponosimo. To nam dužnost nalaže, da ga svakom zgodom i prilikom slijedimo i vazda sv. rimskoj Stolici dušom i tijelom podvrženi ostanemo. Ne dajmo se nikad od toga izvora slave i pobjede odvratiti. Ponovimo i mi svakom prilikom u ovo naše doba riječ našega slavnoga zemljaka: Gdje je Rim, ondje je istina i život. Tko s Rimom ne drži, taj ne stiće, nego rasipa. Volimo s Rimom patiti i trpjeti, nego s ovim svijetom veseliti se i uživati. Veselje i slava svijeta taština je i obmana, muka i patnja; s Rimom život je i pobjeda prava«. (Usp. J. J. Strossmayer, g. 1850—1900. Str. 142).

Veliki petak.

Krist je umro u petak (Marko 15, 42; Iv. 19, 31, 42) u dan, kada su klali janjce uskrсне ili 14. nisana (Iv. 18, 29; usp. 13, 1, 29). To je bilo ili g. 30. ili 33., jer jedino u te dvije godine pada 14. nisana u petak. Prema Luk. 3, 1. »U 15. godini vladanja cara Tiberija« vjerojatno je, ako ne sigurno, da je Krist umro 30. g., a tada je 14. nisana bio 7. travnja po našem računu. Krist je preminuo u devetom satu (Marko 15, 34), dakle u 3 s. poslije podne, upravo u vrijeme, kada su počinjali klati janjce u hramu. Janje su to klali Židovi na spomen anđelova prolaza mimo krvlju namazanih vrata prije odlaska iz Egipta (žid. pesach, lat. transitus; pascha), a to jeli su u četvrtak prema Mojs. propisu (Exod. 12, 5). Krist je »pravo janje, čijom su krvlju posvećeni svi vjernici« (Crkva pjeva Vel. subote u *Exultet*).

Kršćani su već u najstarije doba strogo postili na Vel. petak. Jedni nijesu ništa jeli 40 sati na uspomenu Isusove smrti i pokopa, drugi samo u petak, treći čak i Vel. subotu. Već u polovici 3. vijeka